

11. Кіп Віскузі В. Економічна теорія регулювання та антимонопольна політика : пер. з англ. / Кіп Віскузі В., Дж.М. Вернон., Дж.Е. Гарінгтон. – К. : Основи, 2004. – 1047 с.
12. Экономический глоссарий. Сайт национальной экономической энциклопедии. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://vocable.ru/dictionary/>
13. Ляшенко В.И. Регулирование развития экономических систем: теория, режимы, институты. / В.И. Ляшенко. – Донецк : Дон.НТУ, 2006. – 668 с.
14. Єщенко П.С. Пошук нової парадигми розвитку економіки – категоричний імператив часу / П.С. Єщенко, А.Г. Арсеєнко // Економічна теорія. – 2012. – №4 – С. 5 – 18.
15. Нікішина О.В. Пріоритети державного регулювання зернового ринку України / О.В. Нікішина // Економічні інновації: Зб. наук. праць. – Одеса : ІПРЕД НАН України, 2011. – С. 198-210.
16. Нікішина О.В. Модернізація регуляторної політики на інтегрованому зерновому ринку України (відтворювальний підхід) / О.В. Нікішина // Механізм регулювання економіки. Міжнародний науковий журнал. – 2013. – №2 (60) – С. 88-97.
17. Аграрна реформа в Україні / П.І. Гайдуцький, П.Т. Саблук, Ю.О. Лупенко та ін.; за ред. П. І. Гайдуцького. – К. : ННЦ ІАЕ, 2005. – 424 с.

УДК 338.439

ПІХ М.З., аспірант

Національний університет харчових технологій, м. Київ

БЕЗПЕКА СПОЖИВАННЯ ПРОДУКТІВ В МОДЕЛІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Стаття присвячена аналізу та моніторингу діяльності держави щодо безпеки споживання основних видів продуктів харчування в Україні. Досліджено причини низького фактичного споживання продуктів харчування, окреслені чинники, які здійснюють на споживання продуктів визначальний вплив. Сформульовано фактори впливу на вирішення проблеми харчування населення.

Ключові слова: економічна безпека, безпека споживання, продовольча безпека, виробництво сільськогосподарської продукції

The article is devoted an analysis and monitoring of activity of the state in relation to safety of consumption of basic types of food stuffs in Ukraine. Reasons of low actual consumption of food stuffs, outlined factors which carry out determining influence on the consumption of products. The factors of influence are formulated on the decision of problem of feed of population.

Keywords: economic security, safety of consumption, food safety, production of agricultural goods

Вступ. Проблеми реалізації стратегії економічної безпеки держави, забезпечення захисту національних інтересів у найважливіших сферах економіки набувають великого значення, привертають до себе пильну увагу політичних діячів, учених, різних верств населення.

Економічна безпека держави є комплексною системою з великою кількістю чинників: демографічний, екологічний, ресурсний, прісноводний, продовольчий, енергетичний, інформаційний та інші.

Продовольча безпека є дуже важливою економічною категорією, оскільки вона пов'язана не тільки з системою організації виробництва і постачання продуктів харчування, а й економічною безпекою країни в цілому.

Вирішенням проблеми забезпечення продовольчої безпеки займаються Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України, Інститут економіки НАН України, Українська академія аграрних наук, ННЦ "Інститут аграрної економіки" тощо.

Розвитку теоретичних, методологічних і практичних аспектів продовольчої безпеки присвятили свої дослідження Л.В. Дейнеко, І.І. Лукинов, З.І. Ільїна, Б.Й. Пасхавер, П.П. Руснак, П.Т. Саблук, В.В. Юрчишина та ін.

Постановка завдання. Досягнення рівня економічної безпеки формується не прямими економічними відносинами, як про це твердила рання класична школа, а соціально-психологічним станом людей, об'єднанням їх за своїми поглядами, сформованими інститутами, які роблять свій вибір вирішальним.

Конструювання моделі формування економічної безпеки, з точки зору національної безпеки, на думку учених, є справою багатоетапною: 1) на першому етапі формують найважливіші чинники, які виникають з функціонування наявної внутрішньої системи (держави), враховуючи зовнішні обставини; 2) на другому етапі визначають, які політичні, економічні та соціальні чинники впливають на економічну безпеку; 3) на третьому етапі формулюють цілі, які ставить перед собою держава, щоб досягнути стану, передбаченого моделлю. Потім ураховують всі внутрішні та зовнішні чинники впливу на модель забезпечення економічної безпеки. На цьому етапі також визначають можливі загрози, які потребують відповідного реагування [1].

Я. Жаліло розглядає такі три основних рівні національної економічної безпеки: держави загалом, суб'єкта господарювання (підприємства) та особи, а

критеріальною ознакою поділу інтересів економічної безпеки різних рівнів ієрархії управління економікою вважає зміст відтворювальних процесів [2]. На рівні підприємства – це забезпечення процесу виробництва; особи – споживання; соціально-економічної системи – перерозподіл ресурсів.

Г. Пастернак-Таранушенко, розглядаючи поняття системи економічної безпеки, робить висновки, що всі види захистів національних інтересів (політичного, військового, економічного, правового та ін.) є щільно пов'язаними та інколи нерозривними, а джерела виникнення економічних загроз складаються із загроз за внутрішніми та зовнішніми напрямками. Разом з тим науковець узагальнює суть поняття економічна безпека держави як такий її стан, за якого вона стабільно гарантує можливість створення умов для плідного життя населення, розвитку економіки в майбутньому та в зростанні добробуту її мешканців [3, с.29].

У “Методиці розрахунку рівня економічної безпеки України” визначено складові економічної безпеки: макроекономічна, фінансова, зовнішньоекономічна, інвестиційна, науково-технологічна, енергетична, виробнича, демографічна, соціальна, продовольча безпека.

Українське суспільство, попри постійні політичні конфлікти, все ж досягло певної усталеності, бо сформована особлива оригінальна національна політична модель та окреслений економічний напрям розвитку. Продовольча безпека на цьому фоні є похідною від політики соціально-економічного зростання, а саме ставлення суспільства до безпеки харчування є ознакою та індикатором певного соціального благополуччя. Серед ресурсів життєзабезпечення суспільства продовольство посідає найголовніше місце.

Найважливішою особливістю економічних потреб людей є їх безмежне зростання і практична неможливість. Водночас можливості виробництва у втамуванні людських потреб наштовкуються на обмеженість (рідкісність) виробничих ресурсів – праці, капіталу, землі і підприємницьких здібностей. Виробництво просто не в змозі одночасно задовольнити усі потреби людей. У цьому полягає основна економічна суперечність.

Обмежені виробничі ресурси можуть використовуватись на задоволення різних потреб, тобто одні і ті ж фактори виробництва можна витратити на створення різних життєвих благ. Інакше кажучи, виробничі ресурси є альтернативними, що створює проблему економічного вибору.

Економічний вибір – це вибір тих людських потреб із безмежної їх кількості, які вимагають першочергового втамування через використання альтернативних виробничих ресурсів, і відкладення у часі задоволення потреб менш важливих.

Суть проблеми вибору полягає в тому, що якщо кожен виробничий ресурс, який використо-

вується для задоволення різноманітних людських потреб, обмежений, то завжди існує можливість його альтернативного використання і пошуку найдоцільнішого поєднання із іншими ресурсами виробництва.

У галузі виробництва продуктів харчування сьогодні стоїть завдання отримання такої кількості й асортименту продуктів, якого було б достатньо для задоволення потреб населення країни та споживчі його характеристики відповідали стандартам. Критерій якості та оптимальності повинен бути сформульований настільки конкретно, щоб отримати якісне та кількісне вираження самих потреб населення у продуктах харчування. За норму харчування слід приймати не кількість необхідних людині поживних речовин відповідно до того, який продукт є їх носієм, а набір конкретних продуктів, що найповніше задовольняє фізіологічні потреби людини.

Результати. В Україні оцінка рівня продовольчої безпеки здійснюється відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 5 грудня 2007 року №1379 за сімома основними індикаторами: добова енергетична цінність раціону харчування людини, забезпечення раціону людини основними видами продуктів, достатність запасів зерна у державних ресурсах; економічна доступність продуктів харчування, диференціація вартості харчування за соціальними групами, ємність внутрішнього ринку окремих продуктів, а також продовольча незалежність за окремими продуктами [4].

Достатність споживання продуктів харчування вважається оптимальною, коли фактичне споживання продуктів харчування особою впродовж року відповідає раціональній нормі [5].

У 2012 році в Україні за більшістю основних видів продовольства фактичне споживання знаходилося нижче раціональних норм, рекомендованих Українським НДІ гігієни харчування МОЗ. Найбільше відставання фактичного споживання від раціонального спостерігалось по молоку і молочних продуктах – на 43 відсотки, плодах, ягодах і винограду – на 41 відсоток, м'ясу і м'ясопродуктах – на 32 відсотки, риби і рибопродуктах – на 32 відсотки.

Споживання основних продуктів харчування за останні роки наблизилося до показників мінімального споживчого кошика, які значно нижче медичних (фізіологічних) норм. Порівнюючи статистичні дані 2000-2012 років (табл. 1) необхідно відмітити, що у 2012 році під впливом стабільності доходів населення відбувається постійне поступове збільшення споживання м'яса і м'ясопродуктів, збільшилося споживання молока, порівнюючи його з падінням у 2011 році. Так, упродовж минулого року споживання м'яса і м'ясопродуктів на душу населення збільшилось порівняно з попереднім роком на 3,2 кг, молока і молокопродуктів – на 10 кг, риби і рибопродуктів – на 0,2 кг, але все ж не досягло раціональних норм.

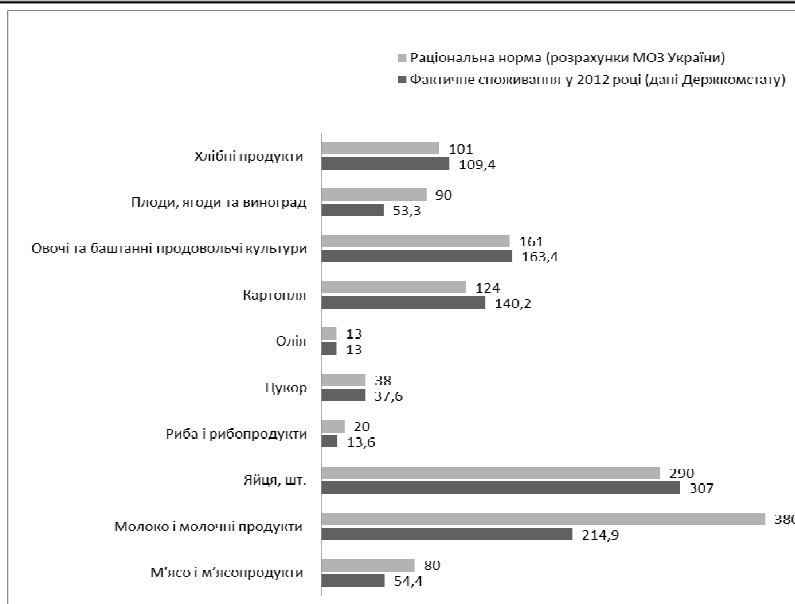

Рис. 1. Споживання основних видів продуктів населенням України [6]

Таблиця 1

Рациональні норми і фактичне споживання на душу населення основних видів продуктів по Україні, кг*

Вид продуктів	Рациональна норма (розрахунки МОЗ України)	2000	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
М'ясо і м'ясопродукти	80,0	32,8	35,0	39,0	39,1	42,0	46,	50,6	49,7	52,0	51,2	54,4
Молоко і молочні продукти	380,0	199,1	226	226	225,6	235	225	213,8	212,4	206,4	204,9	214,9
Яйця, шт.	290	166	214	220	238	251	252	260	272	290	310	307
Риба і рибопродукти	20,0	8,4	12,0	12,3	14,4	14,1	15,3	17,5	15,1	14,5	13,4	13,6
Цукор	38,0	36,8	36	38	38,1	40	40	40,9	37,9	37,1	38,5	37,6
Олія	13,0	9,4	11,3	13,0	13,5	13,6	14,3	15,0	15,4	14,8	13,7	13,0
Картопля	124,0	135,4	138	141	135,6	134	130	131,8	133,0	128,9	139,3	140,2
Овочі та баштанні продовольчі культури	161,0	101,7	114	115	120,2	127	118	129,2	137,1	143,5	162,8	163,4
Плоди, ягоди та виноград	90,0	29,3	33	34	37,1	35	42	43,5	45,6	48,0	52,6	53,3
Хлібні продукти	101,0	124,9	125	126	123,5	120	116	115,4	111,7	111,3	110,4	109,4

* Розраховано за даними: [6].

За трьома продовольчими групами, а саме: "хліб і хлібопродукти", "картопля", "овочі та баштанні продовольчі культури", "яйця" "олія рослинна всіх видів" фактичне споживання перевищило рациональну норму, а лише споживання "олії" відповідає нормі. Проте, таке перевищення по зазначених групах продовольства, особливо хлібо-

продуктах та картоплі, є свідченням незбалансованості харчування населення, яке намагається забезпечити власні енергетичні потреби за рахунок більш економічно доступних продуктів. З табл.1 і табл.2 видно, що споживання продовольчих груп залежить від динаміки середніх цін реалізації сільськогосподарської продукції.

Таблиця 2

Динаміка середніх цін реалізації сільськогосподарської продукції за всіма напрямками по Україні,

грн. за т*

	2000	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
М'ясо і м'ясопродукти (в живій вазі)	2358,0	3480,7	5092,7	6909,9	6307,7	646,5	10184,3	10362,9	10797,1	11967,2	13456,9
Молоко і молочні продукти	536,4	696,9	835,3	1126,9	1070,2	1660,6	2065,1	1888,8	2938,7	3041,6	2662,8
Яйця, шт.	191,7	193,2	238,3	251,8	192,7	274,4	377,4	403,9	470,6	521,5	627,0
Риба і рибопродукти											
Цукор	1576,8	2007,7	2008,4	2354,8	2664,0	2319,1	2451,7	3816,0	5717,3	6019,1	4643,7
Олія	525,7	873,7	1153,4	981,5	1007,5	1866,8	1734,6	2086,2	2942,6	3312,0	3584,0
Картопля	517,1	623,3	530,4	685,2	1070,3	1032,0	1154,3	1298,6	2131,0	2032,8	1139,6
Овочі та баштанні продовольчі культури	678,5	1129,5	1363,3	1741,5	1735,4	2411,4	2479,1	2065,1	2862,9	2694,5	2900,8
Плоди, ягоди та виноград	1119,4	1270,2	1813,2	2463,9	3537,2	3671,4	4378,9	4505,2	6058,0	6747,0	6670,3
Зернові культури	443,8	535,2	453,1	417,8	515,2	833,5	778,6	799,0	1120,9	1374,2	1547,1

*Сформовано та розроблено за джерелом: [6]

Україна має у своєму розпорядженні 41,8 млн. га сільськогосподарських угідь, частка яких становить 69% у загальному земельному фонді земель різного функціонального призначення. У структурі земельних угідь України переважають родючі чорноземи, що становлять 27,4 млн. га, або 62,5% загальної земельної площі (7% світових запасів) і є її національним надбанням.

У загальному обсязі валової продукції за 2012 рік частка продукції тваринництва складала 33,2% (рис. 2). Порівнюючи з 2011 роком, обсяг виробницт-

ва продукції тваринництва збільшився на 3,8%, у т.ч. в аграрних підприємствах – на 7,6%, у господарствах населення – на 1,2%.

З огляду на значущість здоров'я населення у контексті суспільно-економічного розвитку і безпеки країни, важливим завданням у сфері збереження і зміцнення громадського здоров'я та забезпечення майбутнього України, є вдосконалення державної політики у сфері харчування населення та забезпечення раціонального збалансованого харчування, особливо підростаючого покоління.

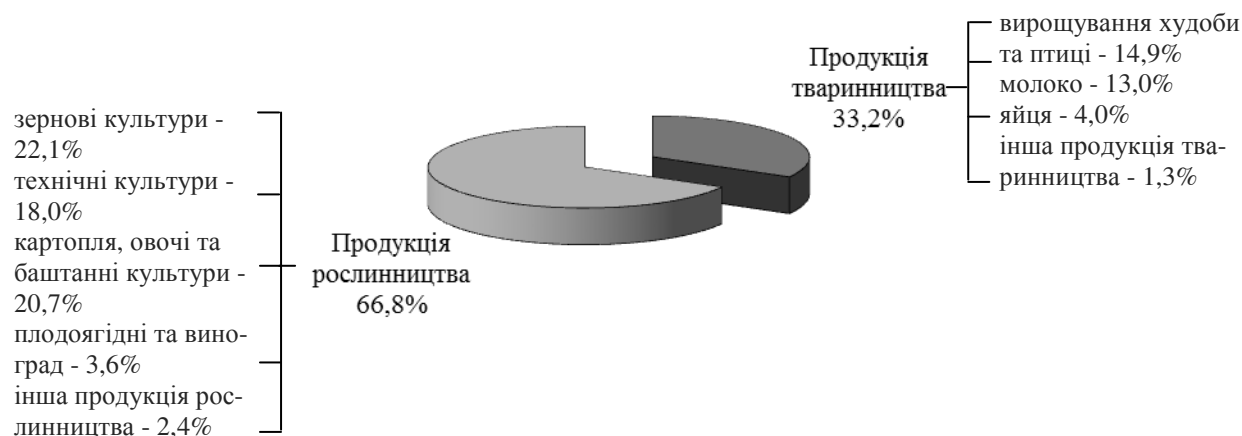

Рис. 2. Структура валової продукції сільського господарства у 2012 році

Висновки. Вирішити проблему харчування населення в Україні можливо за умов вдосконалення державної політики у цій сфері та забезпечення раціональ-

ного збалансованого харчування усіх верств населення шляхом досягнення максимального продовольчого самозабезпечення за основними видами харчових продук-

тів; забезпечення виробництва продовольства, в обсязі та асортименті достатньому для харчування за науково обґрунтованими нормами; забезпечення відповідності харчових продуктів вимогам безпечності для здоров'я людини; забезпечення повноцінності харчування.

Враховуючи важливу роль аліментарних чинників у формуванні здоров'я, політика в сфері харчування має ґрунтуватися на міжсекторальних засадах, охоплювати освіту, законодавство та державне регулювання, передбачити координацію між охороною здоров'я та сільським господарством, співробітництво з харчовою промисловістю при виробництві та обробці харчових продуктів, селективний контроль за цінами та правила перевірки якості, забезпечення державного регулювання

та контролю якості і безпеки продуктів харчування, постійне інформування громадськості про здорове харчування в школах, на робочих місцях, в магазинах, об'єктах громадського харчування, яке формує звички харчування, впроваджувати високоякісну рекламу, щоб зробити такі продукти помітними та привабливими. Вирішенню проблем сприятиме координація дій між засобами масової інформації, добровільними товариствами, медичними працівниками і працівниками харчової промисловості.

Такий комплексний міжсекторальний підхід сприятиме удосконаленню забезпечення раціонального збалансованого харчування всіх верств населення.

Література

1. Похилюк В.В. Амбівалентність економічних відносин і економічна безпека / В.В. Похилюк // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. - № 6(51), ч.2. - 2011. С. 15-19.
2. Жаліло Я.А. Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика / Ярослав Анатолійович Жаліло. - К. : НІСД, 2003. - 224 с.
3. Пастернак-Таранушенко Г.А. Економічна безпека держави. Статика процесу забезпечення / Геннадій Адольфович Пастернак-Таранушенко ; за ред. Б. Кравченка. - К. : Кондор, 2002. - 302 с.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 грудня 2007 р. No1379 «Методика визначення основних індикаторів продовольчої безпеки». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://uazakon.com/documents/date_bv/pg_gxchoh.htm.
5. Звіт про стан продовольчої безпеки України у 2012 році. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.me.gov.ua/file/link/218867/file/zvit.doc
6. Інформаційний сайт Державної служби статистики України. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

УДК 330.56

РЕДЬКІН Д.О., викладач
Одеський державний інститут фінансів

АГРЕГОВАНА ОЦІНКА ДИНАМІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ПОСТКРИЗОВОГО АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

У статті простежуються основні тенденції розвитку аграрного сектору національної економіки в посткризовий період, проведена структурна діагностика аграрного виробництва для подальших прогнозів розвитку.

Ключові слова: тенденції розвитку, аграрний сектор, кризовий період, структурна діагностика аграрного виробництва

The article traces the main trends in the development of the agricultural sector of the national economy in the post-crisis period, a structural diagnosis of agricultural production forecasts for further development.

Keywords: development trends, the agricultural sector, the crisis period, the structural diagnostics of agricultural production

Постановка завдання. Одним з найважливіших сучасних завдань для економіки України є подолання аграрної кризи і створення умов стійкого розвитку сільського господарства як галузі, що забезпечує життєво необхідні потреби населення. Агропромисловий комплекс є найбільшим сектором економіки, оптимальний режим функціонування якого забезпечує продовольчу безпеку держави і соціальну стабільність.

На сьогодні серед усіх галузей економіки лише аграрний комплекс демонструє позитивне зовнішньоторговельне сальдо. Так, за 9 місяців 2012 року експорт продукції АПК становив 12,5 млрд. доларів, або 24% від загального експорту України. По-

зитивне сальдо становить 6,8 млрд. Завдяки динамічному нарощенню виробництва у ключових галузях сільське господарство не лише забезпечує продовольчу безпеку країни, стає основою для створення нових робочих місць на селі, а й залишається провідним бюджетоутворюючим фактором, забезпечуючи зростання ВВП у період кризи. Зокрема, у цьому році від підприємств АПК до Зведеного бюджету надійде понад 42 млрд. гривень.

Питання державної підтримки сільських товаровиробників були і залишаються одними з найважливіших проблем економічної антикризової політики держави.